

Nationaal Programma Ouderenzorg - verkorte programmatekst

Op 4 april 2008 is het Nationaal Programma Ouderenzorg gestart. Deze samenvatting geeft inzicht in doelstelling, achtergrond, aanpak en uitvoering van het programma. De volledige programmatekst is te downloaden van <http://www.nationaalprogrammaouderenzorg.nl>

Doel van het programma

Het Nationaal Programma Ouderenzorg richt zich op verbetering van de zorg en ondersteuning aan ouderen met complexe problematiek. Naarmate de leeftijd toeneemt, komt bij ouderen vaker een combinatie van verschillende ziekten en problemen voor (zoals vergeetachtigheid, doof- en/of slechthoortendheid, hartproblemen, mobiliteitsstoornissen, verminderde eetlust). Deze complexe problematiek gaat vaak gepaard met een verhoogde kwetsbaarheid: er is sprake van een dusdanig verlies van vitaliteit, zowel lichamelijk als geestelijk, dat op zichzelf kleine incidenten al snel leiden tot meerdere klachten en verdere verstoring van de zelfredzaamheid. Uit diverse rapporten en signalen uit het veld komt naar voren dat juist deze kwetsbare ouderen vaak niet de zorg krijgen die zij nodig hebben. Zij verliezen daardoor functies en doen vervroegd een beroep op langdurige zorg.

Het Nationaal Programma Ouderenzorg moet ertoe leiden dat de zorg en ondersteuning voor ouderen met complexe problematiek zodanig (anders) wordt ingericht dat die beter aansluit op de vragen van de oudere zelf. Die vraag verschilt per individu en kan zowel medische als sociale thema's betreffen. Dit vraagt veelzijdige deskundigheid van de zorg- of hulpverlener die de oudere ondersteunt. Naast kennis over de vroege herkenning van kwetsbaarheid en de diagnostiek en behandeling van aandoeningen op oudere leeftijd, is afstemming in de organisatie van diverse betrokken partijen een voorwaarde voor goede ouderenzorg. Het gaat hier nadrukkelijk niet alléén om medische zorg, maar om het brede aanbod aan zorg en ondersteuning voor de oudere met complexe problematiek. Dit aanbod overschrijdt afzonderlijke domeinen en disciplines en omvat zowel (medische) zorg als maatschappelijke ondersteuning.

De eindpunten van het programma liggen primair op de meerwaarde voor de oudere zelf: een op maat afgestemde zorg die leidt tot een betere zelfredzaamheid, meer functiebehoud, minder zorggebruik en minder zorg/behandelbelasting.

Aanpak

Het programma omvat een drietal kernelementen:

1. Het opzetten van een organisatorische infrastructuur (regionale netwerken)
2. Het ontwikkelen en uitvoeren van transitie-experimenten, onderzoeks- en implementatieprojecten (binnen de netwerken)
3. Het verspreiden en implementeren van opgedane kennis op regionaal en landelijk niveau.

Deze elementen krijgen hun uitwerking in een stapsgewijze aanpak.

Stap 1: Vorming van regionale netwerken

De eerste stap in het programma is de vorming van regionale netwerken. Onder een *regionaal netwerk* wordt verstaan een breed samenwerkingsverband, geïnitieerd vanuit een Universitair Medisch Centrum (UMC), waarbinnen bestuurlijke afspraken worden gemaakt over (her)organisatie van de zorg en ondersteuning aan ouderen met complexe problematiek. De aard, samenstelling en organisatiestructuur van het netwerk zijn gebaseerd op een gemeenschappelijke visie over de te behalen resultaten c.q. de wijze waarop het netwerk hieraan zal bijdragen. De te behalen resultaten

liggen primair op de meerwaarde voor de oudere zelf: een integraal zorg- en ondersteuningsaanbod op maat, die leidt tot een betere zelfredzaamheid, meer functiebehoud, minder zorggebruik en minder zorg/behandelbelasting.

Het netwerk groeit gedurende de eerste vier jaren tot een netwerk met een zo veel mogelijk regionale dekking. Deze komt geografisch globaal overeen met de onderwijs- en opleidingsregio (OOR) van het UMC. Binnen dit gebied al bestaande netwerken worden zoveel mogelijk vanaf het begin van het programma in het te vormen regionale netwerk ingebed.

Ieder netwerk kiest een of meer *inhoudelijk thema's of zorgvragen* waar het zich op gaat richten. De keuze hiervoor is in principe vrij, mits passend bij de thema's en zorgvragen zoals genoemd in de programmatekst.¹ Binnen de gekozen thema's of zorgvragen ontwikkelt het netwerk c.q. partijen in het netwerk voorstellen voor uit te voeren transitie-experimenten, onderzoeks- en implementatieprojecten. De keuze van experimenten en projecten gebeurt op grond van een aantoonbare inventarisatie van behoeften en knelpunten onder de doelgroep.

De UMC's zorgen onderling voor een eerste onderlinge afstemming om landelijk een goede spreiding van thema's en zorgvragen te garanderen en om te zorgen dat alle belangrijke thema's en zorgvragen aan bod komen. ZonMw bewaakt deze afstemming en spreiding. Indien de programmacommissie constateert dat bepaalde thema's of zorgvragen onvoldoende door de door de UMC's geïnitieerde netwerken worden opgepakt, zal zij vanaf 2009 ook andere netwerken de mogelijkheid bieden om op specifieke thema's of zorgvragen zelfstandig voorstellen voor transitie-experimenten of projecten in te dienen. In dat geval gelden dezelfde kwaliteitscriteria als voor de door de UMC's geïnitieerde netwerken. ZonMw zal er ook op toezien dat bij de keuze van de thema's voldoende wordt afgestemd met reeds lopende initiatieven en nationale programma's.

Naast een UMC met onderzoekscapaciteit en geriatrische kennis omvatten de netwerken in ieder geval ook de volgende partijen: huisartspraktijken, algemene ziekenhuizen, verzorgingshuizen, verpleeghuizen, thuiszorgorganisaties, apothekers, ggz, regionale ouderen- of patiëntenorganisaties, welzijns- en mantelzorgorganisaties, verzekeraars/zorgkantoren en gemeenten en gemeentelijke diensten en organisaties die werkzaam zijn op het gebied van maatschappelijke ondersteuning. Afhankelijk van het thema of de zorgvraag die gekozen is, kan het netwerk (later) worden aangevuld met andere disciplines of meer organisaties.

Om het proces van netwerkvorming respectievelijk de coördinatie van de in het netwerk uit te voeren activiteiten te ondersteunen ontvangen de regionale netwerken, mits hun netwerkvoorstel is goedgekeurd, een start- respectievelijk basissubsidie van ZonMw.

Stap 2: Uitvoering van transitie-experimenten en projecten

De tweede stap in het programma is het – vanuit de regionale netwerken – ontwikkelen en uitvoeren van transitie-experimenten en (onderzoeks)projecten.

Transitie-experimenten zijn experimenten in de zorg, begeleid door een passende evaluatie, die zich richten op structurele verbetering in de samenhang, kwaliteit en/of kosten van de zorg voor de oudere met complexe problematiek. Ieder netwerk ouderenzorg kiest één of meer complexe zorgvragen

¹ Belangrijke thema's of zorgvragen die in diverse adviezen en rapporten zijn genoemd zijn: cognitieve achteruitgang en dementie, psychische problemen, multimorbiditeit, polyfarmacie, compliance, vallen, zintuiglijke beperkingen (visus, gehoor), primaire en secundaire preventie (determinanten van kwetsbaarheid), eenzaamheid, zelfredzaamheid, ondervoeding, etniciteit, sociaal economische gezondheidsverschillen.

waarvoor het (keten)zorgaanbod zodanig wordt ge(her)organiseerd dat dit tot aantoonbare meerwaarde leidt voor de oudere, in de zin van betere zelfredzaamheid, meer functiebehoud, minder zorggebruik en minder zorg/behandelbelasting. Het gaat om de ontwikkeling en proefimplementatie van vernieuwende zorgvormen, inclusief het maken van nieuwe samenwerkingsafspraken en het bundelen dan wel loskoppelen van financieringsstromen. Vertrekpunt is de oudere met complexe problematiek, voor wie de zorg nu onvoldoende samenhangend en doelmatig is georganiseerd. Samen met betrokken vertegenwoordigers van de ouderen zelf, mantelzorgers, vrijwilligers en dicht bij de ouderen staande professionals (verzorgenden, verpleegkundigen) maken zorgaanbieders en financiers een innovatief plan om op regionaal niveau de kwaliteit en samenhang van zorg, maar ook de kosten en professionaliteit te verbeteren.

Naast de transitie-experimenten kunnen kortdurende, praktijkgerichte *onderzoeksprojecten* worden uitgevoerd. De inhoud van de onderzoeksprojecten sluit direct aan bij de thema's en zorgvragen van de door het netwerk uitgevoerde transitie-experimenten. Onderzoek dat géén relatie heeft met de thema's/zorgvragen van de experimenten valt buiten het bestek van dit programma en daarmee van deze rondes. Hetzelfde geldt voor fundamenteel of langere termijn strategisch of epidemiologisch onderzoek.

Stap 3: Verspreiden en implementeren

De verspreiding van bestaande en in het programma opgedane kennis en ervaring naar andere netwerken en partijen vormt de belangrijke derde stap van het programma. Ieder netwerk dient in het (basis)netwerkvoorstel, maar ook bij de in te dienen projectvoorstellen, aan te geven welke activiteiten naar wie zullen worden ondernomen om kennistransfer en implementatie op zowel regionaal als landelijk niveau te bewerkstelligen. Het gaat om het bestendigen van de resultaten uit de transitie-experimenten en onderzoeksprojecten, maar ook om het verspreiden van al (in de regio) bestaande kennis die nog niet of onvoldoende wordt gebruikt. Voor de uitvoering van deze derde stap maken de netwerken resultaatgerichte samenwerkingsafspraken met regionale of landelijke partijen zoals kennisorganisaties, opleidingsinstanties, koepels van professionals, brancheorganisaties en cliënt- of ouderenorganisaties. De netwerken kunnen voor de ondersteuning van concrete *implementatieprojecten* subsidie aanvragen bij ZonMw. ZonMw zal ook zelf een aantal activiteiten op landelijk niveau ontwikkelen om de verspreiding en implementatie te stimuleren.

Organisatie

Partijen en rolverdeling

VWS is opdrachtgever van het programma. ZonMw is verantwoordelijk voor de uitvoering. Dit betekent de stappen beoordelen op kwaliteit, haalbaarheid en kans op succes, de voorstellen voorzien van middelen en toezien op de kaders die de overheid stelt aan deelname aan het programma. De NFU heeft tot taak het proces van de netwerkvorming vanuit de UMC's te begeleiden. De afzonderlijke UMC's zijn verantwoordelijk voor de totstandkoming en operationalisering van de regionale netwerken. De samenwerkende partijen in de regionale netwerken zijn verantwoordelijk voor het maken en naleven van onderling te maken bestuurlijke afspraken over de activiteiten van het netwerk.

Landelijk Forum Ouderenzorg

Voor goede landelijke samenwerking en afstemming met andere relevante landelijk kennis- en praktijkorganisaties organiseert ZonMw een *Landelijk Forum Ouderenzorg*. Daarin zijn naast vertegenwoordiging van de te vormen netwerken, ook (landelijke) organisaties van ouderen, professionals, kennis- en onderzoekorganisaties, brancheorganisaties en andere relevante partijen op het terrein van ouderenzorg en -onderzoek vertegenwoordigd. Het forum organiseert in eerste

instantie een aantal bijeenkomsten en zal later ook vorm krijgen via een e-forum.

Werkgemeenschap Ouderenzorg

Voor de onderlinge toetsing en kwaliteitsverbetering van de in het programma uit te voeren transitie-experimenten en projecten organiseert de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU) een *Werkgemeenschap Ouderenzorg*. Alle projectleiders en onderzoekers die een voorstel willen indienen binnen een van de netwerken, worden gestimuleerd hieraan deel te nemen. De werkgemeenschap biedt hun de mogelijkheid om – vóór indiening bij ZonMw – onderling de voorstellen te bespreken en te toetsen op kwaliteit, haalbaarheid en methodologie. De voorstellen die langs de werkgemeenschap zijn gegaan, maken meer kans op honorering bij ZonMw.

Afspraken over uitkomstmaten

Alle activiteiten in het programma hebben tot doel om te komen tot een verbetering van de zorg en ondersteuning aan ouderen met complexe problematiek. Aan het begin van het programma wordt een beperkte minimale set uitkomstmaten afgesproken, die betrokken moeten worden bij de evaluaties van alle transitie-experimenten en projecten om onderlinge vergelijking van uitkomsten mogelijk te maken. Dit gebeurt via een apart harmonisatieproject dat landelijk aan het begin van het programma georganiseerd wordt door de NFU en ZonMw.

Naast deze set uitkomstmaten is het nodig afspraken te maken over de afbakening van de groep ouderen op wie dit programma zich richt: de kwetsbare ouderen met complexe problematiek. Het goed en tijdig leren herkennen van deze groep ouderen is mede onderwerp van dit programma. Ook over de hiervoor te gebruiken methoden en instrumenten worden landelijke afspraken gemaakt.

Aan te vragen subsidies

Regionale netwerken die door ZonMw goedgekeurd zijn, kunnen subsidieaanvragen indienen voor uit te voeren transitie-experimenten en projecten. Deze aanvragen kunnen gelijktijdig met de netwerkvoorstellen worden ingediend of op latere indienmomenten. Het netwerk maakt zelf de keuze welke projecten worden uitgewerkt om te worden ingediend. De wijze waarop deze keuze tot stand komt, is voor ZonMw inzichtelijk en omvat ten minste een eigen beoordeling op kwaliteit en relevantie op netwerkniveau. Per transitie-experiment of project wordt aangegeven welke partijen binnen het netwerk aan het project meedoen en wie de penvoerder respectievelijk bestuurlijk verantwoordelijke van het transitie-experiment of project is.

Het programma kent vier soorten subsidies:

1. subsidies voor via de UMC's te initiëren regionale netwerken
2. subsidies voor transitie-experimenten
3. subsidies voor onderzoeksprojecten
4. subsidies voor implementatieprojecten

ad 1. Regionale netwerken

De subsidies voor *regionale netwerken* zijn bedoeld voor de ondersteuning van de UMC's bij het opzetten van het netwerk, respectievelijk de ondersteuning van de penvoerder van het netwerk voor het penvoerderschap, de coördinatie, etc. Bestuurlijk vertegenwoordigers van UMC's kunnen voor de opzet van een regionaal netwerk een *startsubsidie* aanvragen van maximaal € 150.000 voor 2008. Na goedkeuring van het netwerk door ZonMw komt het netwerk in aanmerking voor de jaarlijkse *basissubsidie* van maximaal € 200.000 per jaar tot en met uiterlijk 2011.

ad 2. Transitie-experimenten

De *transitie-experimenten* zijn vanwege hun aard en reikwijdte van substantiële omvang (max. 3 miljoen euro voor de duur van 3 jaar). Ze worden ingediend bij ZonMw, volgens een tevoren daarvoor opgesteld format. Per transitie-experiment doen tenminste drie verschillende partners van het netwerk mee, uit tenminste twee verschillende domeinen (preventie, cure, care, welzijn). Een transitie-experiment duurt maximaal drie jaar, inclusief het vanaf het begin meelopende evaluatieonderzoek. Na beoordeling door referenten en gelegenheid tot wederhoor, prioriteert de programmacommissie de voorstellen op relevantie, kwaliteit, haalbaarheid en vernieuwend karakter en besluit het ZonMw-bestuur over honorering of afwijzing. Dezelfde procedure geldt voor onderstaande onderzoeks- en implementatieprojecten.

ad 3. Onderzoeksprojecten

De *onderzoeksprojecten* zijn van middelgrote omvang (max. 1 miljoen euro voor de duur van 3 jaar), en worden via de penvoerder van het netwerk ingediend bij ZonMw, volgens een tevoren daarvoor opgesteld format.

ad 4. Implementatieprojecten

De *implementatieprojecten* verschillen in omvang afhankelijk van inhoud, duur en reikwijdte (max. 1 miljoen euro voor de duur van 3 jaar).

Indienen

In onderstaand schema zijn de (voorlopige) indienmomenten voor zowel de netwerk- als experiment- en projectvoorstellen weergegeven.

De rondes in 2008 staan uitsluitend open voor de via de UMC gevormde regionale netwerken. Indien de programmacommissie constateert dat bepaalde thema's of zorgvragen onvoldoende door de UMC-geïnitieerde netwerken worden opgepakt, dan zal zij vanaf 2009 ook andere dan via de UMC's geïnitieerde netwerken de mogelijkheid bieden om op specifieke thema's of zorgvragen zelfstandig voorstellen voor transitie-experimenten of projecten in te dienen. In dat geval gelden dezelfde kwaliteitscriteria als voor de door de UMC's geïnitieerde netwerken.

Zoals uit het schema blijkt, is het mogelijk dat tegelijkertijd met het netwerkvoorstel ook al (eerste) voorstellen voor transitie-experimenten en projecten worden ingediend. Hierbij geldt de kanttekening dat (ook goede) experiment- en/of projectvoorstellen slechts dan zullen worden gehonoreerd als het voorstel door het netwerk is goedgekeurd.

Gezien de looptijd van het programma (vier jaar), de te verwachten complexiteit en duur van de transitie-experimenten én het feit dat onderzoeks- en implementatieprojecten gerelateerd dienen te zijn aan transitie-experimenten, kunnen in principe alléén in 2008 en 2009 transitie-experimenten (T) worden ingediend en verschuift het accent in 2010 en 2011 steeds meer naar kortdurende onderzoeks- (O) en implementatie (I) projecten (zie de letters T, O, I in het schema).

Ronde	Deadline indienen voorstellen	Voorstellen netwerken	Voorstellen projecten	Honoreren
2008				
ronde 1*	16 juni 2008*	x	T, O, I	september 2008
ronde 2*	1 oktober 2008*	x	T, O, I	december 2008
2009				
ronde 3	17 februari 2009	x	T, O, I	mei 2009
ronde 4	17 september 2009	x	T, O, I	december 2009
2010				
ronde 5	16 februari 2010		O,I	mei 2010
ronde 6	16 september 2010		I	december 2010
2011				
ronde 7	18 januari 2011		I	maart 2011

Meer informatie

Meer en actuele informatie is te vinden op de website www.nationaalprogrammaouderenzorg.nl
 Bij vragen kan contact worden opgenomen met ouderenzorg@zonmw.nl of het programma secretariaat, mw. Nanny van den Brink: 070 3495279